

Патрисия Маклахлан

Узун бойлуу,
жөнөкөй Сара

Патрисия Маклахлан

*Узун бойлуу,
жөнөкөй Сара*

УДК 821.111

ББК 84.4

М 15

Которгон Б.Абдиева

Маклахлан П.

М 15 Узун бойлуу, жөнөкөй Сара / Котор. Б.Абдиева. – Б.:
«RenArt», 2014. - 60 б.

ISBN 978-9967-27-510-2

Бул китепте апасынан эрте айрылып калган Анна аттуу кыз жана бөбөгү Калек экөөнүн эне мээримине болгон кусалыгы, балалык аруу дүйнөсүндөгү келечектен күткөн үмүттөрү жөнүндө баяндалат. Алар атасынан Сара аттуу аялдын ысмын угушуп, ага кат жазышат. Сарадан жооп келген соң, ага карата кандайдыр бир жылуу сезимдер пайда боло баштайт. Бирок алыскы деңиз жээгинде жашап көнгөн Сара ээн өрөөндө калып, аларга эне болуп, мээримин төгө алар бекен?

Китеп мектеп жашындагы балдарга арналган.

М 4703010100-14

УДК 821.111

ББК 84.4

ISBN 978-9967-27-510-2

Sarah, Plain and Tall

Copyright © 1985 by Patricia MacLachlan

The moral rights of the author have been asserted

Кыргызча басылмасы © 2014 RenArt

Басылма Америка Кошмо Штаттарынын Элчилиги тарабынан каржыланган.

I

— Апам күнүгө ырдачу беле? — деп сурады Калед. — Күн сайынбы?

Ал колу менен ээгин таянып, отко жакын отурган болчу. Күүгүм кирип, күчүктөр мештин түбүндөгү жылуу таш тактайларга жатып алышкан.

— Күн сайын, — деп жооп бердим. Бул жоопту ушул жумада экинчи жолу айтышым. Бул айда жыйырманчы жолу. Бул жылы жүзүнчү жолу белем. Акыркы жылдары канча жолу кайталадым экен бул жоопту?

— Атам дагы ырдачу беле?

Ал отургучту артка түрттү эле, ташты кырган кытыраган добуштан улам иттер жандана түштү. Кичинекей кара Лотти куйругун шыйпаңдатып, башын көтөрө калды. Ник болсо кайра уйкусун улантты.

Мен ашканада үстөлдүн үстүндөгү мрамор тактайда камырды улам аңтарып, ийлеп жаттым.

– Эми атам такыр ырдабайт көрүнөт, – деди Калев акырын. Очоктогу отундар бычырап, тырсылдап сынып күйүп атты. Ал башын көтөрүп, мен жакты карады. – Мен төрөлгөндө эмнеге окшош элем?

– Жыпжылаңач болчусуң, – дедим мен.

– Билем аны.

– Сен мына бул камырга окшош болчусуң, – деп сыпсыйда, боз, тоголок камырды өйдө көтөрдүм.

– Жок, менин чачым бар болчу, – деди Калев кабагын бүркөй.

– Кыйраткан деле чачың жок болчу.

– Анан апам мага Калев деген ат койду, – деп улантты ал бизге көнүмүш эски окуяны толуктай.

– Мен сага Түйшүк деген ат коймокмун, – дедим. Калевдин күлкүсү келип, бир жылмайып алды.

– Анан апам сары жалаякка оролгон мени сенин колуңа карматып, мындай деди... – Ал сөзүнүн аягын мени улайт го деп күтүп калды. – Эмне деди эле, айтсаң?

Мен үшкүрүндүм.

– Анан апам: «Карачы, кандай татынакай бөбөк ээ, Анна?», – деди.

– А мен чынында ошондой элем, – деди Калев.

Калев аңгемебиз бүттү деп ойлоду. Мен болсо ошол кезде чындыгында эмне деп ойлогонумду айт-

кан жокмун. Ал ыраңы суук, чаңырыгы ачуу, жип-кирткен жыты бар кадимки эле наристе болчу. Бирок эң жаманы ал эмес эле. Эртеси күнү таңга маал апабыз каза болуп калды. Эң жаманы ошол болду.

«Карачы, кандай татынакай бөбөк ээ, Анна?». Апамдын акыркы жолку мага айткан сөзү ушул эле. Ырайы суук кичинекей баланы ойлогон бойдон «жакшы жатыңыз» дегенди да унутуп чыгып кетиптирмин.

Мен колумду этегиме сүртүп, терезеге бардым. Сыртта асман менен тирешкен учу-кыйыры жок прерия¹. Кыш дээрлик бүтүп калса да жер ала-була тартып, кар толук кете элек. Талааны кесе сойлогон узун баткак жолду карап, мен апам каза болгон катаал таңды эстедим. Күн ачык болчу. Арабага салып, апамды көмгөнү алып кетишти. Анан туугандарыбыз келип, ээнсиреген үйүбүздө апамды жоктотпоого аракет кылышты. Бирок апамдын ордун эч толтура албай коюшту.

Анан алар биринин артынан бири акырын кете баштады. Кыш болбосо да кыштагыдай узак, караңгы, бири-бирине коёндой окшош, көңүлсүз күндөр өтө баштады. Же атам ырдагачы.

«Карачы, кандай татынакай бөбөк ээ, Анна?»

«Койсоңузчу, апа».

¹ Прерия – Түндүк Американын борборунан Мексика тайпак тоолоруна чейин созулган талаалар.

Калев менин көзүмө такыр татынакай көрүнбөдү. Үч күн өткөндөн кийин гана көнүп, жакшы көрө баштадым. Атам кечки тамактан кийин идиштерди жууп жатканда оттун жанындагы отургучта аны колума алып, алдейлеп отурчумун. Кипкичинекей колдору менен бетимди кармалаганы, жылмайганы мени өзүнө тартып алды. Ооба, ал биринчи жылмайышы эле.

– Ырлары эсиндеби? – деп сурады Калев. – Апам ырдаган ырлар?

Мен терезеден бери бурулдум.

– Жок, гүлдөр менен чымчыктар жөнүндө экендиги эле эсимде. Кээде түнкү ай жөнүндө ырдачу.

Калев эңкейип, Лоттинин башынан сылады.

– Мүмкүн, – деди Калев акырын, – сен ошол ырларды эстей алсаң, мен деле эстемекмин апамы.

Таноом ачышып, көзүм жашылдана түштү. Анан эшик ачылып, шамал менен кошо атам кирди. Мен казанда демделип жаткан этти ара-лаштырганы барсам, атам мени бекем кучактап, чачымды жыттады.

– Самын жыттанабы тамагың?

Күлкүм келип:

– Бул менин чачым, – дедим. Калев болсо колу менен атамдын мойнуна асылып, бутун тыбыра-

тып, ары-бери күүлөнүп жатты. Күчүктөр тынч отуруп калышты.

– Шаар суук, – деди атам. – Жэк дагы тырышып, баш ийбей калат тим эле...

Жэк – атамдын кулун кезинен бери чоңойткон аты эле. «Шүмшүк десе», – деп кобуранды атам жылмая. Жэк эмне кылбасын, атам аны баары бир жакшы көрчү.

Мен тамакты чыгарып, чыракты күйгүзүп, тамак жегени отурдук. Сөөк-саак тийип калабы деп күчүктөр үстөлдүн астына топтолушту.

Ал күнү Калеп суроо бербесе, атам Сара жөнүндө айтат беле, айтпайт беле, белгисиз. Идиштерди тазалап, жууп, калай чакага күл чыгарып жатканда Калеп мындай деп калды. Чынында, ал суроо деле эмес эле.

– Сиз ырдабай калдыңыз го, – деди ал корс эте. Бул нерсени аябай көптөн бери ойлонуп жүргөндүктөн үнү орой чыкты. – Эмнеге? – деди кайра жумшагыраак айтып.

Атам эңкейген турушунан акырын түзөлүп, ойлоно кетти. Далайга чейин унчукпагандыктан, күчүктөр да аны тиктеп, кулак төшөп калышты.

– Мен мурунку ырларды унутуп калыптырмын, – деди атам акырын. Ал отургучка отурду. – Мүмкүн аларды эстөөнүн жолу бардыр, – деп бизди карап калды.

– Кантип? – деди Калеп дароо.

Атам отургучтун аркасына жөлөнүп чалкалай:

– Мен гезиттерге жарыя бергем, жардам керек деп, – деди.

– Үйгө жардамчыбы? – дедим таң кала.

Калеп экөөбүз бири-бирибизди карап, бырс күлүп жибердик. Биздин мурдагы үй кызматчыбыз Хилли эсибизге түштү. Анын кыймылы жай, бут кийимин шарпылдатып сүйрөп баскан толмоч аял эле. Кайнаган чайнектен бешбетер катуу ышкырыгы бар коңурук тартчу түндөсү.

– Жок, – деди атам жай. – Үй жумушчу эмес, – деди сөзүн токтотуп. – Аял.

Калеп атамы кадала тиктеди:

– Аял? Бизге апабы?

Ник тумшугун атамын тизесине койду, атам болсо анын кулагын кашылады.

– Ошондой дагы. Мэггиге окшогон.

Үйүбүздүн түштүк тарабындагы Мэттью деген коңшубуз: «балдарыма эне болгудай жубай керек» деп жазган эле, анан Теннесиден Мэгги деген аял келген, чачы шалгамдын түсүндөй, шайыр мүнөздүү.

Атам чөнтөгүнөн бүктөлгөн ак кагазды алып чыкты.

– Анан мага бир жооп келди.

Атам окуй баштады:

«Урматтуу мистер Жэйкоб Виттиң!

Менин атым Сара. Өзүңүз каттын сыртынан байкагандай Мэн штатынан болом. Сиздин жарыяңызга жооп берип жатам. Мен эч качан турмушка чыккан эмесмин, бирок колумду сурап келгендер болгон. Мен агам Уиллиам менен жашайм, ал жакында үйлөнгөнү жатат. Анын болочок жубайы жаш, жигердүү.

Деңиздин жээгинде жашаганды дайыма жактырчумун, бирок азыр көчпөсөм болбойт окшойт. Чынында деңиз мен жөө басып эле жете турган жерде. Өзүңүз байкагандай, анчалык тандаганга шарт деле жок. Бул сөзгө таарынбаңыз. Мен кара жумушка бышкам, чыңмын жана саякаттаганга даярмын. Бирок мүнөзүм жумшак эмес. Эгер сиз мага баары бир кат жаза турган болсоңуз балдарыңыз, жашаган жериңиз жана өзүңүз жөнүндө жазып жибериңизчи.

Терең урматым менен,
Сара Элизабет Уитон.

P.S. Мышыкка мамилеңиз кандай? Менин бир мышыгым бар».

Агам катты окуп бүткөндө эч ким унчуккан жок. Ал катты дагы эле тиктеп кайрадан ичинен

окуп жатты. Акыры мен Калеп тарапты акырын карадым. Ал жылмайып туруптур. Мен да жылмайдым.

– Бир гана нерсе... – дедим мен тунжураган бөлмөдө.

– Ал эмне? – Атам мени карады.

Мен Калепди кучактадым.

– Сураңыз, ырдайт бекен?

2

Калеп, атам, мен үчөөбүз тең Сарага кат жаздык. Анан талааларда кар эрип, жаз келгенге чейин биз баарыбыз жооп алдык. Биринчи мага жооп келди.

«Кымбаттуу Анна!

Ооба, мен чач өргөндү, тамак, нан бышырганды билем. Китеп текчелерди тизгенди, сүрөт тартканды көбүрөөк жактырам.

Мага жаккан түстөр – аба ырайына жараша өзгөрүп турган деңиздин түстөрү: көк, боз, жашыл. Менин агам Уиллиам – балыкчы. Ал: «Деңиздеги тумандын ичинде калсаң, суунун өңү аталышы жок бир укмуш түскө боёлот», – деп айтат. Ал камбаланы, деңиз алабугасын, көгүш тунецти кармайт. Кээде ал көк киттерди көрөт экен. Албетте,

канаттууларды дагы. Деңиз куштары жөнүндөгү бир китеп салып жатам, анын ичинде биз Уиллиам экөөбүз күнүгө кезиктирген канаттууларды көрө аласыңар.

Терең урматым менен,
Сара Элизабет Уитон».

Калев катты кайра-кайра окуй берип, сыясы өчүп, бүктөлгөн жерлери жыртылып да калды. Деңиз канаттуулары жөнүндөгү китепти да улам-улам окуп жатты.

– Келет деп ойлойсуңбу, кандай дейсиң? – деп сурады Калев. – Анан калат болду бекен? Мүмкүн ал бизди ызы-чуулуу, тажатма немелер деп ойлоп калар?

– Ушу сен өзүң ызы-чуулуу, анан тажатмасың, – дедим мен. Бирок өзүм да кабатырланып жаттым. Сара деңизди жактырат экен. Мүмкүн ал талаа, чөп, асмандан башка эчтекеси жок экендигин көргөндөн кийин бул жерге калгысы келбей калар?

– Эгер келип, бирок биздин үй ага жакпай калсачы? – деди кайра Калев. – Мен ага жаздым, кичинекей деп. Же мен антип жазбашым керек беле?

– Болдучу, Калев. Тынчтан эми.

Көп өтпөй конвертинин сыртына мышыктын сүрөтү тартылган Калевге да кат келди.

«Кымбаттуу Калёб!

Менин мышыгымдын аты Сиил², анткени ал, Мэндеги жээкте жашаган боз тюлендерге окшош. Лотти менен Никтин салам жолдогонуна аябай кубанды. Ал көбүнчө иттерди жакшы көрөт. Алардын издери меникинен кыйла чоң экен дейт (өз изин каттын артына жиберип жатат).

Жакын коңшуларыңар жок, алыс болсо да, силердин үйүңөр кооз көрүнөт. Менин үйүм бийик, жыгач чатыры деңиздин тузунан улам өңү бозоруп калган. Айланасында роза гүлдөрү өсөт.

Ооба, мага чынында кичинекей бөлмөлөр кээде жагат. Ооба, мен түнү күйүп аткан шамананы кармап жүрө алам. Коңурук тартамбы же жокпу, билбейм. Сиил мага эч качан андайымды айткан эмес.

Терең урматым менен,
Сара Элизабет».

– Сен эмне, чындап эле от менен коңурук жөнүндө сурадыңбы? – деп мен таң калдым.

– Билишим керек болчу да, – деди Калёб.

Ал катты жанынан чыгарбай, сарайда, талаада, уй сугарган жерде да окуп жүрдү. Түнү керебети не алып жатчу болду.

² Сиил (seal) – англисче «тюлень»

Бир күнү таң эрте атам, Калёб үчөөбүз аткананы тазалап, кайра жаңы чөп төшөп жатканбыз. Бир кезде атам токтоп, айрысын таянып туруп калды.

– Эгер биз кааласак Сара бул жакка бир айга келип кетем деп жазды, – деди ал. Анын үнү караңгы сарайда катуу угулду. – Кандай экенин көргөнү. Жөн гана көрүп кеткени...

Калёб сарайдын эшигинин жанында колдорун көкүрөгүнө кайчылаштырып туруп калды.

– Менин оюмча, – деп жай баштады ал, – менин оюмча «ооба» деп жооп бергенибиз жакшы, – деп сөзүнүн аягын шашылып бүтүрдү.

Атам мени карап калды.

– Менин жообум да ооба, – дедим күлүмсүрөй.

– Ооба, – деди атам. – Ооба, демек, ооба.

Анан баарыбыз жылмайган бойдон кайра жумшка кириштик.

Эртеси күнү атам Сарага кат жөнөткөнү шаарга кетти. Бир нече күн жаан жаап, аба ырайы ачылбай жатты. Үй муздак тартып, ным, тынч. Бир жолу мен ойго батып кетип, үстөлгө төрт адамга тарелка коюп алыптырмын, кайра эсеме келип, ашыкча тарелканы алып койдум. Үч козу туулду, бирөөнүн тумшугу кара. Анан атама жооп кат келди. Аябай кыска экен.

«Кымбаттуу Жэйкоб!

Мен поезд менен келем. Сары шляпачан болом. Жөнөкөй, узун бойлуу аялмын.

Сара».

– А бул эмне? – деди Калев толкундана, атамдын далысынын үстүнөн мойнун созуп, каттан көзүн айырбай, сөөмөйү менен көрсөтө. – Мына, барактын астында жазылган...

Атам ичинен окуду. Анан жылмайып, катты бизге сунду.

«Бірдайт экен деп айтып кой» деп жазылып туруптур.

3

Сара жазында келди. Талааларды жашыл шибер каптап, кызыл, кызгылт сары «индей кыл калеми» деп аталган кастиллея, көк чекилдектер гүлдөгөн маалда келди. Поездди тосуп келүү узак жол болгондуктан, атам эрте турду. Ал чачын өтө эле сыпсыйда, жалтыратып тарап алганын көрүп, Калеп каткырып жиберди. Көк көйнөгүн кийип, шым тарткычтын ордуна кур тагыңды.

Ал аттарга жем берип, сугарып, анан арабага чегип жатып, алар менен сүйлөшүп атты. Токтоо, жоош Картаң Бессти мүнөзү чалпоо Жэк мойнунан кашып, жөн турбайт.

– Күн ачык бүгүн, Бесс, – деди атам аны тумшугунан сылап. – Жэк, тынчтан дейм. – Атам башын аттын мойнуна таяды.

Анан атам Сараны тосуп келгени арабаны кара жол менен айдап жөнөдү. Мүмкүн ал аял

атамдын жаңы жубайы болоттур. Мүмкүн бизге апа болоттур.

Сары чычкандар жолдун эки тарабынан чыга калып, ары-бери чуркашып, улам токтоп, арабаны кызыга карап тик тура калышат. Талаадан суурдун бир нерсени кемирип атканы угулуп, кайра бирдемени тыңшагансып тынчып калат. Кайра кемирет, кайра тыңшайт.

Калерб экөөбүз өз жумуштарыбызды унчукпай жасай бердик. Малкананы күрөк менен тазалап, астына жаңы чөп төшөдүк. Койго чөп салдык. Шыпырып, жыйнап, отун, суу ташып, үй жумуштарын бүтүрдүк.

Калерб көйнөгүмдөн тартып:

– Карасаң, бетим таза элеби? Менин бетим өзү өтө таптаза боло алабы? – деди тынчы кеткен үн менен.

– Жок, бетиң таза эле, бирок өтө эмес, – дедим.

Калерб мени колуман жетелеп, экөөбүз босогодогу тепкичте жолду карап туруп калдык. Ал эмнегедир чочулап:

– Ал Мэггиге окшоп жакшынакай болду бекен? – деди.

– Сара жакшынакай, – дедим мен.

– Мэн алыспы?

– Билесиң да канчалык алыс экенин... Алыс, деңиздин жээгинде.

– А Сара деңизден бир аз ала келет болду бекен?

– Жок, деңизди алып кете албайсың.

Талаада койлор жүгүрүп, алардын ары жагын да уйлар ташбакаларга окшоп каалгып, көлмө тарапты көздөй баратышат.

– Биз ага жагат болдук бекен? – деди Калеп нүн акырын чыгарып.

Мен сарайдын артына ылдыйлап учуп келе жаткан саз карчыгасын тиктедим.

Калеп мени карап калды.

– Албетте, биз ага жагабыз, – ал өз суроосуна кайра өзү жооп берди. – Биз жакшынакайбыз да, – деди ал менин күлкүмдү келтирип.

Биз жолду карап, арабаны күттүк. Мен босогодо ары-бери термелип, Калеп болсо жыгач полдо көгүш мрамор ташты тоголотуп, ойноп атты.

Адеп-бизге, жолдо Жэк менен Картаң Бестин баштарынан өйдө уюлгуган арабанын чаңы көрүндү. Калеп босогонун чатырына чыга калып, серепчелеп алысты тиктеп калды.

– Шляпа! – деп кыйкырып жиберди ал. – Сары шляпаны көрүп атам!

Иттер тепкичтин астынан чыга калып, кулактарын тикчийтип, Сара келе жаткан тараптагы буруксуган чаңды тиктеп турушту. Араба кашааланган талаадан өткөндө уйлар менен койлор да

баштарын көтөрүп карап калышты. Жел тегирменди, анан сарайды, илгери апам отургузуп, кийин шамал кулаткан жийде дарагын айланып араба келатты. Ник, анын артынан Лотти үрө баштады, анан араба короонун ичине кирип, тепкичтин жанына келип токтоду.

– Жат! – деди атам иттерге.

Айлана тымтырс болуп калды.

Сара колуна баштыгын кармап, арабадан түштү. Ал бир керилип алды да, сары шляпасын чечип, түйүлгөн күрөң чачын сылап койду. Ал жөнөкөй, бою узун аял экен.

Жанымдагы Калерб:

– Деңиз ала келдиңизби? – деп кыйкырып жиберди.

– Деңизден бир нерсе алып келдим, – деди Сара жылмайып. – Анан өзүмдү ала келдим. – Ал бурулуп, арабанын ичинен кара кутуну алып чыкты. – Сиил да келди.

Кылдаттык менен кутуну ачты эле, буттары ак, өзү боз Сиил сыртка чыкты. Лотти аны тиктеп, өз таманын жазданып жатып алды. Ник болсо ага эңкейип, жыттап көрүп, анан ал да тынчып, жатып калды.

– Кампада мышык керек болот, – деди атам. – Чычкандарды кармайт.

Сара жылмайып:

– Үйдө деле керек болот, – деди.

Сара адегенде Калепдин, анан менин колуман алып учурашты. Колдору чоң экен, туурулуп кетиптир. Ал Калепке жалтырак, мүйүз сыяктуу оролушкан, туз жыттанган деңиз үлүлүнүн кабыгын карматты.

– Ак чардактар бийик учуп, бул үлүлдөрдү ылдый таштарга ыргытышат, – деди ал Калепке. – Анан кабыгы сынган соң, ичиндегисин жеп алышат.

– Аябай акылдуу экен, – деди Калеп.

– Бул сага, Анна, – деди Сара. – Деңиз ташы.

Анан ал мага өмүрүмдө көрбөгөн апкак, жып-жылмакай таш берди.

– Деңиз толкундары таштарды улам жууп, ары-бери тоголото берип, акыры мына ушундай укмуштуудай топтоголок кылып коёт.

– Анысы да аябай акылдуу экен. Бизде бул жерде деңиз жок, – деди Калеп Сараны карап.

Сара бурулуп, созулуп жаткан талааны карады да:

– Жок, бул жакта деңиз жок. Бирок адырлар деңиз толкундарына бир аз окшоп кетет экен, – деди.

Атам анын көз карашын көргөн жок, бирок мен байкап калдым. Калеп да байкаганын сездим. Жүзүнөн жылмаюу тарап, Сара эмитен эле өзүн

жалгыз сезе баштагандай. Бир ай чыдаса дин кызматчысы келип, атам менен Саранын никесин кыйып коймок. Бирок бир ай – узак убакыт. Сара оюнан кайтып, бизди таштап кеткенге жетиштүү убакыт эле.

Атам Саранын баштыктарын ага даярдалган бөлмөгө киргизди. Керебетке жууркан-төшөк салынып, кичинекей үстөлдүн үстүндөгү вазага кургатылган көк зыгыр гүлү салынган эле.

Сиил керилип, мыёолоду. Карасам, иттерди тегеренип, айлананы жыттап жүрүптүр. Калёб менин жаныма келип:

– Качан ырдайбыз? – деп шыбырады.

Мен колумдагы аппак ташты улам-улам тегеретип, билбейм дегендей башымы чайкадым. Баары ушул ташка окшоп сыйда болсочу дедим оюмда. Атам, Калёб, мен үчөөбүз тең Сарага жаксак экен деп тиледим. Бизде деңиз болсочу дедим ичимен.

4

Сараны дароо жактыргандар – күчүктөр болду. Лотти анын керебетинин жанына тегерек тартып оролуп уктап, Ник болсо күнүгө эртең менен керебет жапкычтарга тумшугун тийгизип, Саранын ойгонушун күтүп калчу болду. Сиилдин каякта уктаарын эч ким көрө албай койду. Сиил табиятынан тентимиш экен.

Саранын алып келген үлүл кабыктары терезенин текчесине тизилди.

– Бул тарак үлүлү, – деп атап берип атты Сара, үлүл кабыктарды биринин артынан бирин тизип. – Деңиз моллюскасы, устрица, устара. Бул болсо – кочкор мүйүз. Кулагыңа тоссон, деңиздин дабышы угулат, – деп Каледдин кулагына тосуп, анан мага тыңшатты. Атам да тыңшады. Анан Сара өзү бир жолу тыңшап, алысты капалуу тиктеп алды. Калед болсо мага эңкейип:

– Жок дегенде Сара деңизди тыңшап турса бо-

лот экен, – деп шыбырады.

Атам Саранын жанында жоош, тартынчаак болуп калат. Мен да ошентем. Ал эми Калеп болсо таң аткандан күн батканга чейин кулагын жеп салат.

– Каякка баратасыз? Эмне кылганы?

– Гүл тергени, – деди Сара. – Мен аларды башын төмөн каратып илип кургатам. Ошондо алардын түсү бозорбойт, бизде кыш бою гүлдөр болот.

– Мен да барам! – деп Калеп кыйкырды. – Сара «кыш бою» деп айтты, демек ал биерде калат, – деди мага.

Биз чогуу кастиллея, беде гүл, талаа фиалкаларын тердик. Кашаанын түбүндө жапайы розанын таажылары ачылыптыр.

– Розалар жайдын башында гүлдөйт, – дедим мен Сарага. Эмнени ойлонуп жатканымды түшүндү бекен деп, карап калдым. Жайында үйлөнүү той өткөрсө болмок. Сара менен атамдын үйлөнүү тою.

Биз гүлдөрдөн кичинекей букеттерди жасап, шыпка илип койдук.

– Мен мындайды мурда көргөн эмесмин, – деди Сара. – Эмне деп аталат?

– Колуктунун букети, – дедим мен.

Калеп аны угуп, жыламайып койду.

– Биз жакта деңиздин боюнда мындайлар өспөйт, – деди Сара. – Бизде жээк караганы, жапайы астралар, үрпүгүй якобея өсөт.

– «Үрпүгүй якобея»! – Калёб кыйкырып, ыр токуп да жиберди. –

– Якобея айлана,
Якобея жерде да,
Якобея толтура,
Якобея мурдунда.

Сара менен атам экөө каткырып жиберишти. Иттер баштарын көтөрүп, куйруктарын шыйпаңдата, жыгач тактайларга чапкылап калышты. Сиил болсо ашканадагы отургучта отуруп, сары көздөрүн бизден албайт.

Терезеден батып бараткан күндүн нурлары кирип калган убак. Биз Сара жасаган тамакты жегени отурдук. Атамдын бышырган наны али ысык, оттон алган боюнча муздай элек.

– Эт сонун бышыптыр, – деди атам.

– Ае, – деди Сара башын ийкеп. – Нан дагы.

– «Ае» деген эмнени түшүндүрөт? – деп сурады Калёб.

– Мэнде бул «ооба» деген сөз, – деди Сара. – Тамактан дагы салып берейинби?

– Ае, – деди Калёб.

– Ае, – деп туурады атам да.

Тамак ичкенден кийин Сара бизге Уиллиам

жөнүндө айтып берди.

– Анын боз кайыгы бар «Киттиуейк» деп аталган. – Ал терезени тиктеп карап калды. – Уилиам балык кармаган жакта жээкте жашаган кичинекей ак чардактар киттиуейк деп аталат. Бизге жакын жашаган үч таежебиз бар. Алар жибек көйнөк кийип, бирок жылаңаяк жүрүшөт. Силерге алар жагат болушу керек.

– Ае, – деди Калев.

– Агаңыз сизге окшошпу? – деп сурадым мен.

– Ооба, – деди Сара. – Ал дагы жөнөкөй, бою узун.

Күүгүм киргенде Сара эшиктеги тепкичке отургузуп, Калевдин чачын кыркып, аларды чогултуп кашаага, жерге чачып койду. Сиил жердеги бир аз чачты босогонун тактайына сүйрөп келип, оролоштуруп салды. Иттер таң калгансып карап калышты.

– Эмнеге антип атасыз? – деп сурады Калев.

– Чымчыктарга. Уя салганда ушул сенин чачтарыңды колдонушат. Кийинчерээк көрөсүң го, чачтан жасалган уялар пайда болот, – деди Сара.

– Сара «кийинчерээк» деди, – деп шыбырады мага Калев, биз анын чачтарын чачып атканда. – Демек, бул жерде калат.

Сара атамдын чачын да кыркып берди. Атам сарайдын артында кыркылган чачтарын чымчык-

тарга деп шамалга чачып жатканын көрүп калдым, аны менден бөлөк эч ким байкаган жок.

Сара менин чачымды тарап, Мэнден ала келген баркыт тасма менен байлап, роза гүлүн тагып койдү. Анан ал өзүнүн узун чачын тарап, анан меникине окшотуп бууп алды. Экөөбүз жанашып күзгүнү тиктеп калдык. Мен узунураак, татынакай, арыкчырай болуп Сарага окшош көрүндүм. Чачымды ушинтип жыйнап койсо бир аз ошонун кызындай көрүнүп калат экенмин. Саранын кызындай.

Анан ырдоонун да убагы келип жетти.

Сара биз мурда эч качан укпаган ырды ырдады, биз аны эшиктин алдындагы тепкичке отуруп уктук. Караңгыда чиркейлердин дыңылдаганы, алысыраакта уйлар чөптү шуудуратканы угулуп атты. Ал «Сумер ис икумен ин» деген ыр экен, ал бизди дагы үйрөтүп, жадагалса атамды да жаттатты. Атам болсо илгеркидей эле күнүтө ырдап жүргөн сыяктуу ырдады.

– «Сумер ис икумен ин,

Люде сиң куку!»

– «Сумер» деген эмне? – деди Калерб, Сара айткандай «суумер» деп созуп.

– Саммер³ – жай мезгили, – дешти атам менен Сара жарыша. Калерб экөөбүз бири-бирибизди карадык. Жай мезгили келип калган экен.

³ Саммер (summer) – англисче «жай»

– Эртең койлорду көрөйүн дедим эле. Билесиңерби, мен эч качан аларды кармап көргөн эмесмин, – деди Сара.

– Эч качанбы? – деди Калеп таң кала.

– Эч качан. – Сара жылмайып, отургучуна жөлөндү. – Бирок мен тюлендерди кармап көргөм. Чыныгы эле тюлендерди. Алар муздак, жылмакай болушат, балыктарга окшоп сууда сыйда сүзүшөт. Алар ыйлаганды, ырдаганды билишет. Кээде иттерге окшоп үрүшөт.

Сара тюлендерди туурап үрдү. Лотти менен Ник сарайдан чуркап келип, Сарага секирип, анын бетин жалагылап, Саранын кытыгысы келип, айласыздан күлүп жиберди. Анан ал иттерди сылап, кулактарын кашып койду эле, алар кайра тынчып калышты.

– Мен азыр эле тюлендерди кармап көргүм келип атат, – деди Калеп. Түнкү жымжырттыкта анын үнү жумшак чыкты.

– Мен дагы, – деди Сара. Ал үшкүрүнүп, жай жөнүндөгү ырын кайра ырдап баштады. Алыста талаада торгой да безилдеп сайрап жатты.

5

Койлор Сарага жагып калды. Ал манжаларын койлордун калың, жуушаң жүнүнө салып, алар менен сүйлөшө берди. Козулар менен кошо чуркап, алар болсо анын сунган сөөмөйүн оозуна алып, соргулап жатышты. Ал козуларга жакшы көргөн эжелеринин аттарын коюп койду: Гариетт, Мэтти, Лу деп. Сара койлордун арасына чөпкө жатып алып, «Сумер ис икумен ин» ди ырдады. Анын үнү шалбаа чөптүн үстүнөн шамал менен кошо созулуп алыска кетип жатты.

Биз өлүк козуну таап алганда Сара ыйлап жиберди. Ал кыйкырып, муштумун силкидетип, капкайдан бир паста пайда боло калган жоруктарды кууп кирди. Каледди, мени козуга жакындатпай койду. Анан кечинде атам козуну көмгөнү күрөк, фонарь алып, талаага кетти. Сара теп-

кичте бир топко чейин жалгыз отурду. Ник акырын өңүп келип, анын тизесине жөлөнүп алды.

Кечки тамактан кийин Сара үйүнө, Мэнге жөнөткөнү сүрөт тартты. Ал көмүр менен деңизге окшоп толкуган талааларды тарта баштады. Кулактары өтө эле чоң койлорду, жел тегирменди тартты.

– Жел тегирмен менин биринчи сөзүм болчу, тилим ошентип чыгыптыр – деди Калев. – Атам айткан.

– Меники болсо «гүл» болчу, – дедим мен. – Сиздикичи, Сара?

– Дюна.

– Дюна? – Калев карап калды.

– Мэнде деңиздин боюнда бийик аска таштар бар. Дөбөлөрдүн үстү ийне жалбырактуу кызыл карагай, карагайлар менен жыш өскөн. Бирок Уиллиам экөөбүз ошолордун арасынан кум дюна таап алганбыз. Куму жумшак, жалтылдак майда слюда таштары бар болучу. Биз кичинекей кезибизде ошол дюнадан ылдый сыйгаланып, сууга түшчүбүз.

Калев терезени карады:

– Бизде эч кандай дюна жок бул жерде.

Атам ордуна турду.

– Бар бизде, – деди ал. Ал фонарды алып, эшикке чыгып, сарай тарапты көздөй басты.

– Бар дейсизби? – Калеп артынан кыйкырды.

Ал алдыга чуркап, Сара экөөбүз анын артынан жөнөдүк. Күчүктөр да ээрчип алышты.

Сарайдын жанында атам жыйган чөп бар эле бийиктиги сарайдын жарымына жеткен. Жаандан чирибесин деп, үстү боз кендир таар менен жабылган. Атам сарайдан жыгач шатыны алып келип, чөпкө жөлөдү.

– Мына, – деди Сарага жылмайып, – биздин дюна.

Сара унчукпады. Күчүктөр аны карап калышты. Сиил куйругун өйдө көтөрүп, анын бутуна сүйкөнүп, шыйпаңдады. Калеп кулачын созуп, Саранын колунан тартты.

– Бийик бекен? Коркуп жатасызбы, Сара?

– Коркуп? Коркуп дейсиңби! – деди Сара. – Мени коркот деп атасыңарбы?

Ал шатыга чыга баштаганда Ник үрүп кирди. Сара чөптүн эң чокусуна чыгып, отуруп алып бизди карады. Асманда жылдыздар бирин-серин пайда боло баштаган эле. Атам айры менен чөптү сузуп ылдыйыраак түшүрүп, жумшактап калың төшөдү. Фонардын жарыгында Сарага жылмайган атамдын көздөрү жаркырай түштү.

– Жарайбы? – деп кыйкырды атам.

– Жарайт, – деди Сара. Ал колдорун өйдө көтөрүп, ылдый жумшак чөпкө сыйгаланып

түштү. Анан каткырган бойдон чөпкө жатып калды, күчүктөр болсо анын жанына тоголонуп калышты.

– Жакшы дюна бекен? – деп кыйкырды Калев.

– Ооба, – деди Сара. – Сонун дюна экен.

Калев экөөбүз да чөптүн үстүнө чыгып, кайра сыйгаланып түштүк. Анан Сара дагы үч жолу сыйгаланды. Акыры атам да сыйгаланып түштү. Ал убакта асман түнөрүп, жылдыздар жаркырак коңуздар сымал жымыңдап турган. Үстүбүз чаң болуп, чөп жабышып, чүчкүрүп-бышкырып жатып калдык.

Ашканада Калев экөөбүз чоң жыгач тепшиде жуунуп, Сара болсо Уиллиамга жөнөткөнү дагы сүрөт тартты. Бир сүрөттө атам, анын тармал чачына чөп жабышкан. Чөптүн үстүнөн сыйгаланып келаткан Калевди тартыптыр, колдорун Сарага окшоп өйдө көтөрүп алыптыр. Анан ал менин тепшидеги сүрөтүмү тартты, узун чачым түз, суу. Талааларды тарткан сүрөтүн көпкө чейин карады.

– Бир нерсе жетишпей жатат, – деди ал Калевге. – Бир нерсе. – Анан аны алысыраак коюп койду.

– «Кымбаттуу Уиллиам, – деп Сара жазган катты фонардын жарыгында окуп берди ошол түнү. – Биздин чөп дюнадан сыйгаланган – кум дюнадан

деңизге сыйгалангандай эле сонун экен».

Калеп столдун аркы тарабынан мага жылмайды. Ал эчтеке деген жок, бирок анын оозун кыймылдатканынан эмне дегенин түшүндүм: «Биздин дюна».

6

Күн узара баштады. Уйлар муздак суусу, көлөкөлүү дарактары бар көлмөгө жакын жылышты.

Атам Сарага мойнуна каамыт кийгизген Жэк менен Картаң Бесстин артынан сокону башкарып, жер айдаганды үйрөттү. Жумуштарыбыз бүткөндөн кийин койлордун арасында шалбаада Сара, биз болуп отуруп, атамды күтүп калдык.

– Кыш жөнүндө айтып бергилечи, – деди Сара.

Басып бараткан Картаң Бесс ылоолоп, атамдын Жэкке сүйлөнүп жатканы угулуп турду.

– Жэк жалкоо, – деди Калев. – Ал биздин жаныбызда даамдуу чөптүн арасында болгусу келип жатат.

– Мен аны күнөөлөбөйм, – деди Сара. Эки колун кайчылаштыра жазданып, чөпкө чалкасынан

жата кетти. – Кыш жөнүндө айтып бергилечи, – деди ал кайра.

– Бул жакта кыш суук, – деди Калев. Сара экөөбүз бырс күлүп жибердик.

– Кыш бардык жерде суук, – дедим мен.

– Биз кышында мектепке барабыз. – деди Калев. – Эсеп, жазуу, окуу, – деп созуп ырдап койдү.

– Мен эсепке, жазганга жакшымын. – деди Сара. – Китеп окуганды жакшы көрөм. Мектепке кантип барасыңар?

– Атам араба менен алып барат. Кар анча көп эмес болсо өзүбүз жөө барабыз, үч чакырымдай.

Сара отура калды.

– Кар көп жаайбы?

– Толтура, толтура, толтура кар, – деп ырдады Калев, чөптө ары-бери оонап. – Кээде малга чөп салыш үчүн карды күрөп жол ачыш керек болот.

– Мэнде болсо кээде сарайларды үйгө бириктирип курушат.

Калев мыйыгынан күлдү:

– Эмне, анан түшкү тамакка уйларыңарды чакырасыңарбы?

Сара экөөбүз каткырып калдык.

– Өтө катуу бороон-чапкын болсо атам үйдөн сарайга чейин аркан байлап коёт. Эч ким адашпайт, – деди Калев.

Мен анын айткан сөзүн жактырганым жок,

анткени, мен кышты жакшы көрөм.

– Кышында эртең менен терезелер аяз болуп калат, – дедим Сарага. – Биз жылтыраган сүрөттөрдү тартсак болот, абадан өз демибизди көрө алабыз. Атам от жагат, ысык печенье бышырабыз, кабат-кабат свитер кийебиз. Кар өтө калың жаап койсо, мектептен калып, кар кишилерди жасайбыз.

Сара чөпкө кайрадан жатты, анын жүзү узун чөптөрдөн көрүнбөй калды.

– Шамал катуу болобу?

– Шамал жагабы сизге?

– Деңиздин жээгинде дайыма шамал болуп турат, – деди Сара.

– Бул жакта да шамал болот, – деди кубанган Калев. – Карды үйлөп, камгактарды учуруп, койлор темселеп калат. Шамал, шамал, шамал!

Калев туруп алып, шамалды туурап тегерене чуркаганда койлор да дүрбөп тынчы кетти. Сара экөөбүз анын таштардан, жарлардан секирип баратса, койлор анын артынан катуу туяктары менен тыпырап чуркаганын карап турдук. Калев талааны айланып чуркап баратканда күндүн нурларына чачынын учтары алтын сымал жалт-жылт этет. Анан Саранын жанына келип кулап калды, козулар болсо ным тумшуктары менен бизди искегилеп, үймөктөшүп калышты.

– Кандайсың Лу, – деди Сара жылмайып. – Мэтти, кандай?

Күн өйдө көтөрүлгөндө атам жумушун бир азга токтотуп, шляпасын чечип, жеңи менен чеке-син сүрттү.

– Ысып кеттим, – деди Сара. – Кышкы шамал-ды күтө албайм. Сууга түшпөйлүбү?

– Каякка сүзөбүз?

– Мен сүзө албайм да, – деди Калев.

– Сүзө албайсыңбы? – деди Сара таң калган-дай. – Сага уйлар суу ичкен көлмөдө сүзгөндү үй-рөтөм.

– Ал уйлардын көлмөсү да! – деп мен кыйкы-рып жибердим.

Бирок Сара болбой эле колубуздан шап алды да, кашаанын астынан эңкейип өтүп, талааны кесе, алыскы көлмөнү көздөй бет алдык.

– Өш, – деп айдады уйларды Сара, уйлар болсо чочулай карап калышты.

Ал көйнөгүн чечип, ич көйнөкчөн сууну ке-чип, кирип кетти. Биз карап тургуча ал сууга чүм-күп, көз ирмемге жок болуп кетти. Анан каткыр-ган бойдон кайра жээкке чыкты. Чачы далысына түшүп, ийнинде суунун мончок тамчылары.

Ал бизди калкып сүзгөндү үйрөткөнгө аракет кылды. Мен суу толтурулган чака сыяктуу чө-гүп, кайра чалпылдатып өйдө туруп аттым. Ка-

леб чалкасынан жатып, китке окшоп абага суу чачыратканды үйрөндү. Уйлар болсо көлмөнүн жээгинде суу менен иши жок, кээде бизди тиктеп коюшат. Чымын-чиркейлер дыңылдап айланып учуп жүрүшөт.

– Бул жер деңизге окшош бекен? – деди Калеп. Сара сууга кирди.

– Деңиздин суусу туздуу. Учү-кыйыры көрүнбөй алыска созулат. Күн тийген күзгүтө окшоп жалтырап турат. Толкундар көп, түгөнбөйт.

– Мына буга окшошпу? – деп Калеп Сара тарапка сууну толкутту эле, Сара сууга чакап, каткырып жиберди.

– Ооба, ушундай.

Акыры мен да терең дем алып, өпкөмө аба толтуруп, оозумду бекем жаап, асманды карап суунун үстүндө каалгыдым. Каргалар катарлаша үчүтөн болуп учуп баратыптыр. Талаадагы килдир деген чымчыктын аянычтуу сайраган үнү угулду.

Биз жээкке чыгып, курганып, кайрадан чөпкө жаттык. Уйлар дагы эле сүзүлгөн кайгылуу көздөрүн бизден албайт. Анан мен уктап кеттим, түшүмө укмуш түштөр кирди. Талаа күзгүдөй жылтыраган деңизге айланып, Сара кубанычтуу экен.

7

Т алааларда каакым-кукумдар гүлдөп бүтүп, жумшак тоголок үрпөкбаш болуп калган кез. Жайкы розалардын таажылары ачылган.

Коңшуларыбыз Мэттью менен Мэгги атама эгин эгишкени жардамга келишти. Сара биз менен босогодогу тепкичте турду, эки ат чегилип, бир аты артына байланган жолдо шууддап келаткан арабасын карап турду. Мен, өткөндө Калев экөөбүз так ушинтип Сараны күтүп турганыбызды эстедим.

Саранын айтегерек тартып жоон өрүлгөн чачынын ар жерине жапайы маргаритка гүлдөрү кыстарылган. Аларды атам Сарага талаадан терип келип берген эле.

Картаң Бесс менен Жэк жаңы аттарды көргөндө кишенеп, кашаанын ичинен тосмону бойлой жүгүрүштү.

– Эгин айдаганга атама беш ат керек, – деди Калёб Сарага. – Прериянын чөбү катуу.

Мэттью менен Мэгги эки кичинекей кызын ээрчитип, мүшөккө жөжө салып ала келишиптир. Мэгги мүшөгүн чөпкө аңтарды эле, үч кызыл жөжө чыйпылдап, ар тарапка чачырап кетишти.

– Бул силерге, – деди ал Сарага. – Союп жегиле.

Сара жөжөлөрдү жакшы көрчү. Аларды «чип-чип» деп чакырып, дан сээп койду. Алар топуракты тырмалап жем жеп, анан кокурайып Саранын артынан ээрчип жөнөштү. Аларды Сара эч качан соймок эмес.

Кичинекей кыздарынын аттары гүлдөргө окшоп Роза анан Виолетта⁴ экен. Алар чырылдашып, каткырышып, босогонун үстүнө уча качкан жөжөлөрдүн артынан, тепкичтин астына сойлоп кеткен күчүктөрдү кууп ойноп жүрүштү. Сиил болсо эбак эле сарайда салкын чөпкө уктаганы кетип, качып кутулган.

Сара менен Мэгги аттарды сокого чеккенге жардам берип, анан сарайдын көлөкөсүнө чоң үстөл орнотушуп, үстүнө дасторкон жаап, ортосуна гүл салынган чөгүндү коюшту. Экөө босогонун тепкичине отурушуп, ал эми Калёб, Мэттью, атам болуп эртең мененки айдоону башташты.

⁴ Виолетта (violet) – англисче «фиалка гүлү»

Мен ичкериде эшиктин жанында улам аларды карап коюп, печенъеге камыр жууруп аттым.

– Жалгызсырап атасыңбы? – деди Мэгги жумшак үнү менен.

Саранын көзү жашылданып кетти. Мен кыймылымды жайлатып, кулак түрүп калдым. Мэгги обдулуп, Саранын колун кармады да:

– Мен кээде Теннесинин тоолорун сагынам, – деди.

«Тоолорду сагынбачы, Мэгги!» дедим оюмда.

– Мен деңизди сагынып атам, – деди Сара.

«Тоолорду сагынбай эле койгулачы. Деңизди сагынбагылачы».

Мен камырды күчүмдү салып ийлеп кирдим.

– Уиллиам байкемди сагынып атам, – деди Сара. – Бирок ал үйлөнбөдүбү. Үй жеңемдики болот да, мен ал жакта кожойке эмесмин эми. Үч карыган таежем бар, баары тең сагызгандай шакылдаган немелер, аларды да сагындым.

– Кай жерде болбо, дайыма сагына турган нерселер болот.

Мен сыртты карап, атам, Мэттью, Калемдин иштеп жатканын көрдүм. Роза менен Виолетта талаада чуркап жүрүптүр. Бутума жумшак бир нерсе тийгенин сезип, ылдый карасам Ник куйругун шыйпаңдатып туруптур.

– А мен сени сагынмакмын, Ник, – деп шыбы-

радым. Мен тизелей калып, анын кулагынан сыладым. – Мен апамды сагындым.

– Такыр унутуп калган турбаймынбы, – деди Мэгги босогодон. – Мен дагы бир нерсе ала келбедим беле.

Мен чөйчөктү сыртка алып чыгып баратып, Мэгги арабадан жалпак жыгач куту алып жатканын көрдүм.

– Бул көчөттөр, сенин бакчаңа, – деди Сарага.

– Менин бакчама? – деди Сара эңкейип, колун созо.

– Бул цинния, календула, жапайы ромашка гүлдөрү, – деди Мэгги. – Сен бакча отургузушуң керек каякта жашасаң дагы.

Сара жылмайды.

– Менин гүл бакчам бар болчу Мэнде, георгин, колумбина гүлдөрү бар. Батып бараткан күндүн түсүнө окшош настурциялар дагы бар эле. Билбейм, алар бул жакта өсөбү, өспөйбү...

– Отургузуп көр да, – деди Мэгги. – Сенин гүл бакчаң сөзсүз болушу керек.

Биз босогодогу тепкичтин айланасындагы жерди казып, гүлдүн көчөттөрүн отургузуп, чет жактарындагы топуракты таптап, суу куюп койдук. Лотти менен Ник келип, жыттагылап, жөжөлөр болсо кичинекей издерин калтырып, топуракты чокулап жүрүштү. Агтар болсо талаа-

да жайкы аптапта соко тартып жүрүштү.

Мэгги колу менен бетин сүрттү эле, жол-жол кир так калып калды.

– Жакында арабаңарды айдап, меникине келсең болот. Мен дагы гүл берем, пижмалар бар.

Саранын кабагы бүркөлө түштү:

– Мен араба айдап көргөн эмесмин да.

– Мен сага үйрөтөм, – деди Мэгги. – Анна же Калёб деле үйрөтө алат, же болбосо Жэйкоб...

Сара мага бурулду:

– Сен эмне, араба айдай аласыңбы?

Мен башымы ийкедим.

– Калёб дагыбы?

– Ооба.

– Мэнде шаарга жөө барчумун, – деди Сара.

– Бул жакта башкача, бул жакта сен шуулдатып араба айдап жүрө бересиң, – деди Мэгги.

Алыста асманды булут каптады. Мэттью, атам, Калёб жумушун бүтүрүп, талаадан келишти. Баарыбыз көлөкөгө отуруп, тамак жедик.

– Сенин бул жерге келгениң жакшы болду, – деди Мэттью Сарага. – Мэггиге дос табылды, болбосо, ал кээде өз курбуларын сагынат.

Сара башын ийкеди да:

– Кайда жүрбөгүн, баары бир сагына турган нерсе табылат, – деди Мэггини карап жылмайып.

Роза менен Виолетта эт, жашылча, печенье-

ге тоюп, чөпкө жаткан бойдон уктап калышты. Кетүүгө убакыт келгенде атам менен Мэттью экөөнү көтөрүп, арабанын ичиндеги төшөккө жаткызышты.

Сара арабанын артынан бир топко чейин жай ээрчий басып, анан кол булгалап, көрүнбөй калганга чейин карап турду. Калеп экөөбүз аны ээрчитип келгени жанына чуркап бардык. Жөжөлөр да артыбыздан калбай кууп алышкан.

– Эмне деп ат коёбуз буларга? – деп сурады Сара артыбыздан үйгө чейин ээрчип кирген жөжөлөргө күлүп.

Мен аны коштоп жылмайдым. Менин оюм туура чыкты: бул жөжөлөр союлбайт.

Анан жаан башталгыча атам келип, Сарага эң алгач гүлдөгөн жайкы розаларды берди.

8

Жаан жаап өтсө да, төмөн салбыраган, кара-көк тарткан булуттар түндүк-батыштан кетпей койду. Аба тынч.

Эртең менен Сара комбинезон кийип, атам менен бирдемени сүйлөшкөнү сарайга барды. Картаң Бесс менен Жэкке алма алып алды.

– Аялдар шым кийбейт да, – деди Калев, Саранын жөжөлөрүнүн бириндей артынан калбай чуркап баратып.

– А мен киём, – деди Сара чечкиндүү түрдө.

Атам кашаанын жанында турган.

– Мен ат мингенди үйрөнгүм келип атат, – деди Сара ага. – Андан кийин араба айдаганды.

Жэк мойнун созуп, Саранын шымын кашылады. Сара ага колундагы алманы жедирди. Калев экөөбүз Саранын артында турганбыз.

– Мен ат мине алам, билем. Он эки жашымда бир жолу мингем... Жэкти минем.

Жэк Саранын сүймөнчүтү эле.

Атам башын чайкады:

– Жэкти эмес, – деди ал. – Жэк амалкөй, шок.

– Мен деле амалкөймүн, – деди Сара өзүнүкүн бербей.

Атам жылмайды:

– Ае, – деди ал башын ийкеп. – Бирок Жэкти эмес.

– Жэкти дейм! – деп Саранын үнү катуу чыкты.

– Мен сага араба айдаганды үйрөтөйүн. Жер айдаганды үйрөттүм.

– Анан мен шаарга өзүм каттай берсем болот.

– Жок деп айт, ата, – деп шыбырады Калёб артыман.

– Аның туура, Сара, – деди атам. – Аракеттенип көрөлү.

Күн күркүрөй баштаганы угулду. Атам асмандагы булуттарды карады.

– Бүгүнбү? Бүгүн баштайбызбы? – деди Сара.

– Эртең жакшы го, – деди атам кабагын чытып. – Үйдүн чатырын түздөшүм керек, бир бөлүгү бошоп калыптыр. Бороон болгону турат.

– Биз, – деди Сара.

– Эмне? – Атам бурулуп карады.

– Биз оңдойбуз чатырды, – деди Сара. – Мен мурда мындай жумуш жасагам. Чатырларды билем. Мен жакшы жыгач устамын. Эсиндеби, айттым эле го?

Күн дагы бир жолу күркүрөдү эле атам шатыны алып келгени кетти.

– Сен тез иштей аласыңбы? – деп сурады Сарадан.

– Мен бат жана жакшы жасайм.

Анан экөө шаты менен тамдын башына чыгышты. Сара чачын чогултуп бууп алыптыр, оозуна мыктарды тиштеген, комбинеzonу атамыкына окшош, мурда ал атамдыкы болчу.

Калеп экөөбүз терезелерди жапканга үйгө кирдик. Чатырдын үстүнөн каккылаган балканын такылдаган добушу угулуп жатты.

– Эмнеге ал өзү жалгыз шаарга баргысы келип атат? Бизди таштап кеткениби? – деп сурады Калеп.

Мен башымды чайкадым, Калепдин суроолоруна тажап. Көзүмө жаш толо түштү. Бирок ыйлаганга убакыт жок эле. Атам сырттан чакырып калды.

– Калеп! Анна!

Биз эшикке чуркап чыгып, асмандагы килейген коркунучтуу кара булутту көрдүк. Ал түндүктөгү талаанын үстүнөн бизди көздөй жылып келатып-

тыр. Атам чатырдан сыйгаланып түшүп, Сарага түшкөнгө жардам берди.

– Куюн келатат! – деп кыйкырды бизге. Ал эки колун көтөрүп, босогонун чатырынан секирип түшкөн Сараны тосту.

– Аттарды киргиз, – деп айтты Калеге. – Уйларды, койлорду сарайга айда, Анна! Сарай коопсуз.

Ышкырган катуу шамал чөптү жерге жапырып, каңшарды ачыштырган жыт келе баштады. Чаң аралаш жарыктан улам биздин бетибиз сары болуп көрүнүп жатты. Калеге экөөбүз кашаадан секирип түшсөк, малдын баары сарайдын жанына корголоп, дубалга ыкташып турушуптур. Мен койлорду толук бекен деп эсептеп, анан аларды кенен малканага киргиздим. Жаан бирин-серин тамчылап баштап, бир аздан кийин күчөп, катуулап кетти. Калеге экөөбүз кулактарыбызды жаап, унчукпай бири-бирибизди тиктеп калдык. Калегедин коркуп жатканын көрүп, аны алаксытканы жылмаюуга аракеттендим. Чачы суу болуп, мойнунан ылдый салбырап, Сара кампага мүшөк көтөрүп кирди. Артынан атам, анан кулактарын жыйырган Лотти менен Ник кирип келишти.

– Токтогула! – кыйкырып жиберди Сара. – Менин жөжөлөрүмчү!

– Токто, Сара! – деп кыйкырды атам анын артынан.

Бирок Сара сарайдан чыгып, төгүп жаткан жаанга карабай эбак эле чуркап бараткан. Атам анын артынан жөнөдү. Койлор малкананын эшигин тумшуктары менен түртүп ачып, биздин жаныбызга келип, маарап туруп калышты. Ник менин колумун астына корголоп, тумшугу кара Мэтти аттуу козу калтырап, мага жабышып калды. Бир аздан кийин жумшак, жылуу таман тиземе чыгып келди, карасам өңү боз жүн. Сиил экен. Анан күн катуу күркүрөп, бороон күчөгөндө жапжакын жерден үрөй учурган чагылган тарсылдады. Ошол учурда өтмө катарынан суу өткөн атам менен Сара сарайдын босогосуна келип калган эле. Атам жөжөлөрдү көтөрүп алыптыр, Сара болсо бир кучак жайкы розаларды ала келиптир.

Саранын жөжөлөрү коркпой-үркпөй эле, кичинекей кызыл түйүнгө окшоп, чөпкө жатып алышты. Атам эшикти жапканда бороон-чапкын басаңдап калгандай сезилди. Сарайдын ичи караңгы, чырагы жок күүгүмгө окшош эле. Атам биздин үстүбүзгө жууркандарды жаап, Сара болсо баштыктан быштак, кыям, нан алып чыкты. Баштыктын түбүндө Саранын үлүл кабыктары бар экен.

Калёб ордунаи туруп, сарайдын кичинекей терезесине барды да:

– Бороон болуп жатканда деңиздин түсү кандай болот? – деп Сарадан сурады.

– Көк, – деди Сара суу чачтарын манжалары менен артка тарап. – Боз, жашыл да болуп көрүнөт.

Калёб башын ийкеп, жылмайды.

– Карасаңыз, – деди Сарага. – Сүрөтүңөргө эмне жетишпей жатканын көрөсүз.

Сара терезенин жанына барып, Калёб менен атамдын ортосунда көпкө чейин үн катпай сыртты карап турду. Анан атамдын ийнине колун коюп:

– Мэнде, бизде да ушундай катуу бороон болот. Так ушундай. Баары жакшы болот, Жэйкоб, – деди.

Атам эчтеке деген жок. Бирок ал оң колу менен Сараны кучактап, бир аз эңкейип, ээгин анын чачына таяды. Мен көзүмдү жумсам, кокусунан атам менен апамдын так ушинтип турганы элестеп кетти. Апамдын бою Сараныкынан кичирээк, чачы атамын бир далысына арта салынган. Кайрадан көзүмдү ачканда ал жерде Сара туруптур. Калёб мени карап, оозу кулагына жеткенче жылмайды.

Биз шамал күчөгөндө ойгонуп, кайра тынчы-

ганда уктап кетип, түнү бою чөптө жаттык. Таң атаарда күтүүсүздөн сарайга бирөө таш ыргытып жаткансыган дабыш угулуп, мөндүр жаап кирди. Биз муз мраморлор жерге тийип, кайта ыргып жатканын карап, терезени кадала тиктеп калдык. Анан шамал да, мөндүр да токтогондо сарайдын эшигин ачып, таң агарып атып келатканда сыртка чыктык. Бутубуздун астында мөндүрлөр кычырап сынып, эрип жатты. Көз жеткен жердин баары аппак, жалтырап, күнгө чагылышкан күзгүдөй. Деңизге окшош болуп калыптыр.

9

Айлана жымжырт. Күчүктөр энкейип, мөндүрлөрдү чайнап жеп атышат. Сиил аларды айланып өтүп, кашаага секирип чыгып, оозу-мурдун жаланып, тазаланып кирди. Уйлардын көлмөсүнүн жанында бир дарак шамалга жыгылыптыр. Ал эми жайкы розалардын гүлдөрү бороонго жулунуп, үйлөнүү той бүткөндөгүдөй ар жерде чачылып жатат.

– Дагы жакшы, мен бир кучак гүлдү сактап калыптырмын, – деди Сара.

Бороон-чапкындын талаага өтө зыяны тийиптир. Атам менен Сара экөө аттарды чегип алышып, эки күн бою жерди кайра айдап, кайрадан эгин сээп чыгышты. Үйдүн чатыры учпай,

бүтүн калыптыр.

– Айтпадым беле, чатыр түзөгөндү жакшы билем деп, – деди Сара. Атам жылмайып койду.

Атам Сарага берген сөзүн аткарды. Жумуштун баары бүткөндө чалпоо чалыш Жэкти өзү минип, Сараны Картаң Бесске миндирип талаага чыгышты. Ат үстүндө жүргөндү Сара тез эле үйрөнүп кетти.

– Өтө эле тез, – деп жактырбагандай айтты мага Калеп. Биз кашаанын жанында карап турганбыз. Ал бир аз ойлонуп калды, да: – Мүмкүн жыгылып түшүп, бул жерде калууга аргасыз болор? Эмнеге... – деди мага бурулуп, – эмнеге жалгыз баргысы келип жатат шаарга?

– Болдучу, Калеп, – дедим ачууланып. – Көп сүйлөй бербечи.

– Мен ооруп калып, аны кетпеске аргасыз кылам.

– Кой, антпе.

Анан Калеп ыйлап кирди. Мен аны сарайга жетеледим, аерден экөөбүз тең ыйладык.

Атам менен Сара келип, аттарды арабага чегип, Сара араба айдаганды үйрөндү. Атам Калептин ыйлаганын байкабай калды. Ал ага балтаны берип, көлмөнүн жанындагы кулаган бактын бутактарын отунга чаптырганы жөнөттү. Мен тизгинди кармаган Сараны, анын катарында арабада

отурган атамды карадым. Көлмөнүн жанында бир колун серепчелеп, Калеп да карап турганын көрдүм. Анан сарайдын ичине кирип, эч ким көрбөгүдөй караңгыраак жерине барып отурдум. Саранын жөжөлөрү артыман куушуп ээрчип киришти.

– Эмнеге? – деп катуу кыйкырып жибердим Калепдин суроосун кайталап.

Жөжөлөр кичинекей жылтыраган көздөрү менен мени тиктеп калышты.

– Эртеси күнү таң атканда Сара эрте туруп, көк көйнөгүн кийди да, алма алып, сарайга жөнөдү. Арабага Картаң Бесс менен Жэкке деп бир таңгак чөп жүктөдү. Сары шляпасын кийди.

– Унутпа, – деди атам. – Жэкти катуу карма.

– Макул, Жэйкоб.

– Үйгө караңгыга калбай келгениң жакшы. Айдын жарыгы болбосо караңгыда араба айдоо кыйын.

– Макул, Жэйкоб.

Сара баарыбызды, атамды да өөп чыкты. Атамдын оозу ачылган бойдон калды, ал мындайды күтпөсө керек.

– Сиилди карап тургула, – деди Калеп экөөбүзгө. Анан Картаң Бесске шыбырап, Жэкке болсо катуу айтып, арабага отуруп, айдап кетти.

– Абдан жакшы, – деп атам кобурады тиктеген

калыбында. Бир канча убакыттан кийин ал өзү талаага кетти.

Калеп экөөбүз Сараны босогодогу тепкичтен карап турдук. Калеп менин колуман кармап, күчүктөр жаныбызга жатып алышты. Күн ачык эле. Апамды арабага салып алып кетишкен күндү эстедим. Ошол күн так бүгүнкүгө окшош эле. Апам эми эч качан кайтып келбейт.

Сиил акырын тып деген жумшак дабыш менен тепкичке секирип чыкты. Калеп аны көтөрүп, ичкери кирип кетти. Мен шыпыргы менен тепкичти жай шыпыра баштадым. Анан Саранын гүлдөрүнө суу куйдум. Калеп от жаккан мешти тазалап, күлүн төккөнү сарайга алып кетти. Кетип баратып күлдү чачып өткөндүктөн, босогодогу тепкичти кайрадан шыпырдым.

– Мен ызы-чуулуу, тажатмамын, – деди Калеп күтүүсүздөн эле. – Сен ошентип айтпадың беле? Эми ал поездге билет алганы кетти.

– Жок, Калеп. Анда бизге айтмак.

– Үй өтө эле кичинекей, – деди Калеп, – ошон үчүн...

– Үй өтө деле кичинекей эмес, – дедим.

Терезенин жанындагы дубалга кадалган талаа тартылган Саранын сүрөтүн карап:

– Эмнеси жетишпейт? – деп сурадым Калепден. – Сен айтып атпадың беле, эмне жетишпе-

гендигин билем деп.

– Түстөр. Деңиздин түстөрү жетишпейт, – деди Калеп чарчаңкы үн менен.

Сыртта асманда булуттар пайда болуп, кайра жылып, каяккадыр жок болуп кетип жатты. Биз атама түшкү тамак: быштак, нан, лимонад алып, талаага жөнөдүк. Калеп мени түрткүлөдү.

– Сурасаң. Сурасаң атамдан.

– Сара эмне кылганы жатат деппи?

– Билбейм, – деп атам көзүнүн кыйыгы менен мени карап койду. Анан ал үшкүрүнүп, бир колун Калепдин башына коюп, бирөөсүн меникине койду. – Сара деген Сара да. Ал дайыма өз билгенин жасайт, билесиңер го...

– Билем, – деди Калеп акырын.

Атам күрөгүн алып, шляпасын кийди.

– Сурасаң, кайра келет бекен? – деп шыбырады Калеп

– Албетте, кайра келет, – дедим мен. – Сиил биякта да. – Бирок мен атама суроо бергенге дааган жокмун. Айтыла турган жооптон корктым, кокус...

Биз койго жем берип, анан мен кечки тамакка үстөлдү даярдадым. Төрт тарелка. Батыш тараптагы талаа үстүнөн күн төмөндөп калган эле. Лотти менен Ник куйруктарын шыйпаңдатып, тамак сурап, эшиктин жанында турушкан. Атам меш жак-

каны келди. Анан күүгүм чалды. Бир аздан кийин караңгы кирет. Калеп колуна деңиз үлүл кабыгын улам кармалап, босогодогу тепкичте отурду. Сиил анын каршысында ары-бери сүйкөнүп жүрдү.

Капысынан Лотти үрө баштады, Ник болсо тепкичтен секирип түшүп, жолду карай чуркады.

– Чаң! – деп кыйкырып жиберди Калеп. Ал сеченин үстүнө чыгып, чатырына туруп алды. – Чаң көрүнүп атат, сары шляпа дагы!

Араба жел тегирменди, сарайды, сынган даракты айланып өтүп, короого жай кирип келди. Күчүктөр аны коштоп кубанганынан секирип келатышты.

– Тынч, күчүктөр, – деди Сара. Ник арабага секирип чыгып, Саранын жанына отуруп алды. Атам тизгинди алып, Сара арабадан түштү.

Араң турган Калепдин көзүнөн жаш төгүлүп, көөдөнү жарылып кетти.

– Сиил аябай капа болбодубу! – деп ыйлап жиберди.

Сара аны кучактады эле, Калеп ого бетер эреркеп көйнөгүнө башын катып буркурап ыйлап кирди. «Үй өтө кичинекей деп ойлодук биз. Анан мен да ызы-чуулуу, тажатмамдын да!»

Сара Калепден артылып, атам экөөбүздү карайды.

– Сиз бизди таштап кетип калат го деп

ойлодук, – дедим мен. – Деңизди сагынып жатпайсызбы...

Сара жылмайып койду.

– Жок, – деди ал. – Мен дайыма өзүмдүн мурдагы үйүмдү сагынам, бирок чынын айтсам, силерди көбүрөөк сагынам.

Атам Сараны карап жылмайды. Анан эңкейип, аттарды арабадан чыгарып, аларды сугарганы сарайга жетелеп кетти.

Сара мага бир түйүнчөк карматты.

– Бул Аннага. Калевге да. Баарыбызга.

Күрөң кагазга оролуп, сыртына резина байланган кичинекей түйүнчөк экен. Аябай кылдаттык менен ачтым. Калев жакын келип, көзүн албай карап турду. Ичинде үч түр калем экен.

– Көк, – деди Калев жай сүйлөп. – Боз. Жашыл.

Сара башын ийкеди.

Капысынан Калев күлүп жиберди.

– Ата! – деп чакырды ал. – Ата келсеңиз батыраак бул жакка! Сара деңиз алып келиптир!

Биз шамдын жарыгында кечки тамагыбызды жеп жатабыз. Биз төртөөбүз тең. Сара шаардан шам ала келиптир. Гүл бакчага деп настурциянын уруктарын, бизге үйрөткөнгө ыр китеп. Азыр аябай кеч болуп калган кез, Калев тарелкасынын жанында үргүлөй баштады, Сара болсо атама жылмайып койду. Жакында үйлөнүү той болот. Дин кызматкери: «Сараны жубайлыкка аласыңбы?» деп сураганда: «Ае» деп жооп берем дейт атам.

Күз келет, анын артынан суук, Мэндеги деңиз шамалындай куюндаган шамалы бар кыш келет. Анан кышы бою кургатылган гүлдөр болот, дарактарда чачтан жасалган уялар болот. Койлорго, уйларга, Картаң Бесс менен Жэкке чөп салганы барганда эч кимибиз адашып кетпей тургандай кылып, бороон-чапкын кезинде атам үйдүн эшигинен сарайга чейин аркан тартып байлап коёт. Баса, Саранын жөжөлөрүнө да барабыз, алар үйдүн ичинде биз менен чогуу жашап калбаса эле. Саранын дубалга илинген деңизи болот, көк, боз, жашыл түстөргө боёлгон. Анан эски жана жаңы ырлар. Жана да сары көздүү Сиил. Анан Сара өзү дагы болот, узун бойлуу, жөнөкөй.

Көркөм-адабий басылма

Патрисия Маклахлан
Узун бойлуу, жөнөкөй Сара

Которгон: Б. Абдиева

Редактору: Ж. Жапиев

Көркөм редактору: Б. Мейманбеков

Сүрөтчү: Т. Койчуманов

Корректору: Б. Талантбекова

ЖЧК «RenArt», Бишкек шаары,
Раззаков көчөсү, 19, 1402-бөлмө.

17.11.14-ж. басмага берилди. Форматы 62 x 94 $\frac{1}{16}$
Офсеттик басма. Нускасы 3000 даана. № 6478 заказ
«Аль Салам» басмаканасында басылды.
720044, Бишкек шаары, Симферополь туюк көчөсү, 85;
тел. (312)25-21-22

Бул китепте апасынан эрте айрылып калган Анна аттуу кыз жана бөбөгү Калев экөөнүн эне мээримине болгон кусалыгы, балалык аруу дүйнөсүндөгү келечектен күткөн үмүттөрү жөнүндө баяндалат. Алар атасынан Сара аттуу аялдын ысмын угушуп, ага кат жазышат. Сарадан жооп келген соң, ага карата кандайдыр бир жылуу сезимдер пайда боло баштайт. Бирок алыскы деңиз жээгинде жашап көнгөн Сара ээн өрөөндө калып, аларга эне болуп, мээримин төгө алар бекен?